

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ОПАЗВАНЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЗАЛИВНИТЕ ГОРИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ДУНАВСКИ ОСТРОВИ 2003–2007 г

**Министерство на
земеделието и горите**

Бул. "Христо Ботев" 55
София 1040
Тел.: 02/985 11 99
Факс.: 02/981 91 73
www.mzgar.government.bg

**Министерство на
околната среда и водите**

Ул. "Уилям Гладстон" 67
София 1000
Тел.: 02/940 62 22
Факс.: 02/986 25 33
e-mail: nnps@moev.government.bg
www.moev.government.bg

**Национално управление
по горите**

Бул. "Христо Ботев" 55
София 1040
Тел.: 02/985 11 503
Факс.: 02/981 37 36
e-mail: nug@nug.bg; www.nug.bg

**WWF Германия
Институт по екология
на заливните гори**

WWF-Auen-Institut
Josefstr. 1
D-76437 Rastatt
Tel.: 0049 (0) 72 22 38 07-0
Fax: 0049 (0) 72 22 38 07-99
e-mail: auen@wwf.de

**WWF International
Дунавско-Карпатска програма**

Mariahilferstrasse 88a/3/9
A-1070 Vienna, Austria
Tel.: 0043 (0) 1 5245470
Fax: 0043 (0) 1 524547070
e-mail: office@wwfdcp.org

**Зелени Балкани
България**

Бул. "Шести септември" 160
Пловдив 4000
Тел.: 032/62 69 77
Факс.: 032/26 45 16
e-mail: greenbal@mbox.digsys.bg
www.greenbalkans.org

Този План за действие е разработен съвместно от

Министерство на земеделието и горите
и Министерство на околната среда и водите на България
и
Световен фонд за дивата природа (WWF),
български специалисти и неправителствени организации

Издава: WWF Дунавско-Карпатска програма

Снимки:

Първа корица: Антон Форауер, WWF

Четвърта корица: Антон Форауер, WWF, г-р Ерика Шнайгер, Карл Гутцвайлер

София, 2003 г.

I. Използвани съкращения	4
II. Преговор	5
III. Въведение и кратка предистория	7
IV. Състояние на българските гунавски острови	9
1. Консервационно значение и екологични функции на естествените заливни гори на гунавските острови	9
2. Състояние на горите и тенденции	11
3. Защитени територии	13
V. Заплахи за биологичното разнообразие на гунавските острови	14
VI. Стратегически цели на управлението на гунавските острови	16
VII. Политическа, законова и институционална рамка на Плана за действие	17
1. Политическа рамка	17
2. Законова рамка	17
3. Отговорности по изпълнението	18
VIII. Съдържание на Плана за действие за опазване и възстановяване на заливните гори на българските гунавски острови за периода 2003 – 2007 г.	18
1. Опазване и възстановяване на заливни гори	19
1.1. Съхраняване на съществуващите заливни гори от местни видове	19
1.2. Възстановяване на бивши заливни гори	19
2. Възстановяване хидрологичния режим на приоритетни местообитания	27
3. Оптимизиране на системата от защитени територии	28
3.1. Разширяване на съществуващи и обявяване на нови защитени територии	28
3.2. Подобряване на управлението на защитените територии	29
4. Въвеждане на практики за устойчиво ползване на гунавските острови	30
4.1. Разработване на наръчник за добри горскостопански практики	30
4.2. Въвеждане на добри горскостопански практики на гунавските острови	30
4.3. Сертифициране на горските насаждения на гунавските острови	30
5. Изграждане на капацитет за устойчивото управление на гунавските острови чрез обучение на регионалните и местните органи	30
5.1. Методи за възстановяване и управление на заливни гори	30
5.2. Управление на защитени територии	31
6. Научни изследвания и мониторинг	32
IX. Дейности, срокове и разходи за изпълнението	34

I. Използвани съкращения

АИ	Институт за заливните гори на WWF
WWF	Световен фонд за дивата природа
ГЕФ	Глобален екологичен фонд
ГИС	Географска информационна система
ДА	Държавно лесничейство
ЗБ	Зелени Балкани
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗМ	Защитена местност
ИГ	Институт по горите
ЛТУ	Лесотехнически университет
ЛУП	Лесоустройствен проект
МЗГ	Министерство на земеделието и горите
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
НПО	Неправителствена организация
НУГ	Национално управление по горите
ПП	Природен парк
ПР	Природен резерват
РБ	Република България
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РУГ	Регионално управление по горите
СНЦ	Сдружение с нестопанска цел
ФРГ	Федерална Република Германия
ЧМ	Човеко-месец

Прегovor

При изпълнението на своята трайна политика за устойчиво управление на българските гори, Министерство на земеделието и горите се стреми да осигури ефективен баланс на техните екологични, икономически и социални функции. Това се осъществява както в съответствие с националното законодателство в областта на природозащитата и стопанисването на горите, така и в по-общия контекст на нормативните и стратегически документи на Европейския съюз, респективно практиките при тяхното прилагане в Паневропейски мащаб.

Благодарение на ясната визия въведена чрез Стратежията за опазване и възстановяване на заливните гори на българските дунавски острови (2001) по отношение опазването на биологичното разнообразие, постоянното подобряване на икономическите измерения и въвличането на местните общности в процеса на вземане на решения, ние сме в състояние да предприемем реални практически действия с предвидимо успешен резултат, който напълно ще удовлетвори очакванията на всички заинтересовани от процеса страни.

Чрез изпълнението на комплекса от дейности, насочени към опазване на съществуващите и създаване на нови гори от местни видове, интензификацията на производството на тополова дървесина и създаването на условия за алтернативни форми на поминък за местното население, Министерство на земеделието и горите ще приложи най-добрите практики за многофункционално управление на горите. По този начин ще бъде приложен един успешен модел с демонстрационен ефект, надхвърлящ мащабите на националната значимост.

Настоящият План за действие е значима част от практическия принос на Република България към изграждането на Зелен коридор Долен Дунав. Ние сме дълбоко убедени, че изпълнението на Плана през следващите пет години ще има определяща и каталитична роля за осигуряване на необходимата жизненост на съвместната инициатива между България, Румъния, Украйна и Молдова. Това ще допринесе съществено за формирането на адекватна и координирана политика при управлението на природните ресурси в целия Дунавско-Карпатски екорегиион.

Д-р инж. Меглена Плугчиева

Заместник министър
на земеделието и горите

С одобряването през 2001 г. на Стратегията за опазване и възстановяване на заливните гори на българските дунавски острови, политиката на горския сектор, свързана със стопанисването на горите на островите, се преориентира към прилагането на основни принципи и изисквания за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие.

Поставените стратегически цели, свързани с недопускане погмнатата на естествените гори на островите, с разширяването на мрежата от защитени територии и подобряване на тяхното управление и особено с възстановяването на заливните гори на подходящите за това места, са в пълно съответствие с изискванията на международните конвенции и европейските директиви в сектор “Защита на природата”.

Ето защо настоящият План за действие, като документ за прилагане на Стратегията, е най-важната следваща крачка водеща към практическия български принос за опазването на биологичното разнообразие на островите, като част от националната ни природозащитна политика, свързана с българското поречие на р. Дунав, включително към изпълнението на ангажиментите ни по изграждането на Зелен коридор Долен Дунав.

Комплексният подход, приложен в този План, свързан както с конкретните действия и места за възстановяване на гори от местни видове, така и с конкретните действия по обявяване и управление на защитените територии, е показателен за едномислието и сътрудничеството между Министерството на земеделието и горите и Министерството на околната среда и водите в областта на защита на природата. Убедени сме, че това сътрудничество ще продължи, и Министерството на околната среда и водите ще поеме своя дял от общите усилия за реалното изпълнение на включените в Плана за действие задачи.

Надяваме се, че този подход ще се превърне в модел и за други страни от Дунавския регион и ще стимулира развитието на сътрудничеството ни с тях в тази посока.

Фатме Илияз

Заместник министър
на околната среда и водите

Въведение и кратка предистория

Долен Дунав, заедно с делтата при Черно море, е сред най-значимите сладководни еко-региони в света. На българските дунавски острови (75 острова с обща площ 10 713,4 ха) са описани 53 основни типа местообитания и комбинации от тях – биоразнообразие, сравнимо само с най-големите ни национални паркове. Заливните гори, затоните и блатата на островите са неделима част от миграционния коридор по р. Дунав, който е жизненоважен за разпространението на голям брой растителни и

животински видове. Тези местообитания поддържат биоразнообразие от национална, европейска и световна значимост.

Различните политики на управление на териториите през последните 50 години са довели до застрашаващи екологичното равновесие процеси, включително намаляване площите на естествените заливни гори, загуба на сладководни местообитания и местообитания на застрашени животински и растителни видове.

Спирането на тези процеси изисква постигане на компромис между икономическите и природозащитните интереси. Анализът на тополовото стопанство на островите показва, че е възможно да бъде постигнат икономически компромис, при който да се спре по-нататъшната замяна на заливни гори с тополови култури, както и да се заделят 30% от тополовите култури, които ще достигнат своя турнус на сеч през следващите 5 години, с цел възстановяване на заливни гори. Последниците от намаленото производство на тополова дървесина ще бъдат смекчени чрез редица мерки, включващи сертификация на островните гори, което осигурява по-високи продажни цени на произведената дървесина, интензификация на площите, които ще продължат да бъдат използвани за производство на тополова дървесина, както и алтернативни източници на доходи за местните хора, например еко-туризъм, устойчиво използване на горските ресурси, лов, риболов и др.

През 2001 година Министерствата на земеделието и горите и на околната среда и водите приеха Стратегия за опазване и възстановяване на заливните гори на българските дунавските острови, която полага рамката на една нова политика на управление. Като партньори в стратегията бяха привлечени Световния фонд за дивата природа (WWF) – Дунавско-карпатската програма и Института по заливни гори, и българската неправителствена организация Зелени Балкани. Стратегията дефинира интегрирани стратегически цели за опазване и възстановяване на естествените заливни гори, подобряване на мрежата от защитени територии, институционално укрепване и устойчиво ползване на дървесните и недървесните природни ресурси на островите. За изпълнението на Стратегията беше разработен настоящия План за действие.

Планът за действие включва възстановяването на 275 ха заливни гори и 200 ха затоци и блата на островите. Предвидено е оптимизиране на мрежата от защитени територии – разширяване с 1400 ха чрез обявяване на нови и прекатегоризиране на съществуващи защитени територии, и изработване на планове за управление. Ще се въведат практики за устойчивото ползване на дунавските острови чрез сертифициране на 6 300 ха горски насаждения, разработване и издаване на наръчник за добри горскотопански практики и провеждане на дискусии с местни специалисти в рамките на работни срещи. Заложени са също така и научни и мониторингови дейности за установяване ефекта от възстановителните дейности. Друг елемент на Плана са повишаване на квалификацията на персонала и институционалното укрепване на компетентните институции чрез обучение на избрани специалисти, обмяна на опит с чуждестранни експерти и провеждането на специализирани тематични семинари.

Общите разходи по изпълнението на Плана възлизат на 2 625 580 лева.

Правителството ще окаже финансов принос за някои приоритетни природозащитни дейности на островите и активно ще търси финансиране от национални източници и международни донори за пълното изпълнение на Стратегията. Някои от тези дейности вече са гарантирани чрез стартирани или предстоящи правителствени проекти с международно финансиране. Такива са проектите Възстановяване на влажни зони и намаляване на замърсяването (2002 – 2008) с финансиране по линията на GEF/Световна Банка, Австрийското правителство и национални източници (обща стойност 11.7 милиона USD) и Институционално укрепване, изграждане на капацитет и интегрирано планиране на управлението на защитените влажни зони Природен парк Персина и Защитена местност Калимок – Бръшлен (2003 – 2007), финансиран по линията на PHARE Национална програма (обща стойност 2 милиона евро). Първият проект предвижда възстановяване на приоритетни влажни зони в Дунавския речен басейн, устойчиво използване на природните ресурси, мониторинг, екологично обучение и повишаване на обществената осведоменост. Вторият проект има за цел институционалното укрепване на администрациите на споменатите защитени територии, разработване на планове за управление, осъществяване на програми от моделни дейности, включително и за повишаване на обществената информираност, разработване на програми за мониторинг на природни ресурси. И двата проекта имат за район на действие Природен парк Персина и Защитена местност Калимок – Бръшлен, като някои от заложените в тях дейности касаят Дунавските острови и изпълнението на Стратегията.

Инж. Илия Симеонов

Началник на Национално управление по горите

IV. Състояние на българските дунавски острови

1. Консервационно значение и екологични функции на естествените заливни гори на дунавските острови

Долен Дунав е сред най-ценните пресноводни екорегии в света. Хидрологичната динамика на реката, нейните постоянно действащи рушителни и градивни сили, съчетани с периоди на заливане на речните тераси с различна продължителност, ниво и честота, определят образуването на дунавските острови, уникалния характер на тяхната растителност и богатото им биологично разнообразие.

На българските дунавски острови са описани 14 групи местообитания с 53 основни типа и комбинации от тях, което ги поставя по биологично разнообразие наред с големите национални паркове в България. Седем острова и островни групи са орнитологично важни места, 4 от тях са места от значение за опазване на европейската флора и фауна по европейската програма CORINE Биотопи, а един остров е част от Рамсарски обект.

Дунавските острови са една от петте най-представителни територии в страната за няколко типа местообитания, включени в Приложение 1 на Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и дивата фауна и флора:

3150 Natural eutrophic lakes with *Magnopotamion* or *Hydrocharition* – type vegetation

92A0 *Salix alba* and *Populus alba* galleries

91E0 Alluvial forests with *Alnus glutinosa* and *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

91F0 Riparian mixed forests of *Quercus robur*, *Ulmus laevis* and *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* or *Fraxinus angustifolia*, along the great rivers (*Ulmion minoris*)

92D0 Southern riparian galleries and thickets (*Nerio-Tamaricetea* and *Securinegion tinctoriae*)

Естествените местообитания на островите поддържат застрашени видове растения и животни от национално, европейско и световно значение. На островите са описани около 3 000 вида, подвиди и форми водорасли, както и над 200 вида макромикети. От над 300 вида висши растения, срещани се тук, 162 са свързани тясно с водната среда. Някои от растенията, срещани се в островните гори, са включени в Приложение 1 на Конвенцията за опазване на дивата флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция), като например *Salvinia natans*, или в Червената книга на България, като блатното кокиче *Leucosium aestivum*, блестящата млечка *Euphorbia lucida*, триръбестият ръжгавец *Potamogeton trichoides*, какичката *Nymphoides peltata* и др. На о. Вардим се срещат изключително редките заливни гори от вар-

гимски гръб (ендемичен вариетет *Quercus longipes* Stev.), които образуват големи горски масиви от гървета на възраст над 200 г.

Десният дунавски бряг е подложен на непрекъснати ерозионни сили. Заливната горска растителност от местни видове допринася за укрепване на бреговете и способства за намаляване на ерозията.

На дунавските острови се срещат около 1 100 животински вида. Над 65 вида риби се срещат в реката, затоните и островните блатата. Тази част на река Дунав е най-важното местообитание за 6 вида есетрови риби в България. След андигирането на брега и унищожаването на повечето крайречни блатата, затоните, влажните зони и заливните гори по периферията на островите остават най-важните местообитания за фитофилни и планктоноядни риби, както и единствените алтернативни места за размножаване на видове, чиито жизнен цикъл е свързан със стоящи води. Заливните местообитания са от критично значение за рибните популации в Дунав, които от своя страна са важна хранителна база за рибоядните птици, както и фактор от социално-икономическо значение за част от местното население, препитаващо се с риболов.

За района са описани 11 вида земноводни и 6 вида влечуги. Островните гори са местообитание на над 160 вида птици, над 100 от които гнездят там. Тези гори поддържат някои от най-големите колонии на чапли (*Egretta alba*, *E. garzetta*), корморани (*Phalacrocorax phalacrocorax*, *Ph. rugosus*) и лопатарки (*Platalea leucorodia*). Островите са важни местообитания за гнездене, почивка и зимуване за световно застрашени видове като кърдроглавия пеликан (*Pelecanus crispus*), червеногушата гъска (*Branta ruficollis*) и малкия корморан (*Phalacrocorax rugosus*). Те са и последните запазени местообитания на морския орел (*Haliaeetus albicilla*) в България. От бозайниците, обитаващи тези биотопи, трябва да бъде посочена включената в Приложение II на Бернската конвенция вигра (*Lutra lutra*).

Заливните гори, затоните и блатата на островите са неделима част от дунавския миграционен коридор, който е от първостепенно значение за разпространението на много безгръбначни, риби и рибоядни видове птици по време на гнезденето и сезонните им миграции. Без тези местообитания, миграцията би била трудна и дори невъзможна за някои от тях.

Дунавските острови се използват от местното население за излети и рекреация. Опазването и популяризирането на богатото биоразнообразие на островите биха били допълнителен стимул за развитие на национален и международен туризъм.

2. Състояние на горите и тенденции

От началото на 60-те години, българските дунавски острови са обект на целенасочени дейности за развитие на тополово стопанство. В някои години монокултурите от хибридни тополи достигат 75% от площта на островите. Повечето запазени естествени заливни местообитания са на малки острови в начални стадии на сукцесия, далече преди климаксното си състояние. Останки от заливна растителност се намират и по перифериите на големите острови, но те едва ли могат да се считат за изцяло естествени, поради ограничените им площи и въздействието на съседните интензивни тополови култури. Човешките дейности са улеснили и проникването на агресивни интродуценти.

Понастоящем, 5 253.2 ха или 83.9% от територията на островите са покрити с гори, както естествени, така и интензивни култури. За да бъдат представени техните характеристики по систематизиран начин, както и да бъдат определени подходящи места за възстановяване и опазване, при изготвянето на Стратегията за опазване и възстановяване на заливните гори на дунавските острови (2001) всички растителни съобщества на островите бяха условно класифицирани съобразно състава по дървесни видове и наличието на агресивния интродуцент аморфа (*Amorpha fruticosa*).

На основата на тези критерии, площите на островите се разпределят в следните основни групи:

- A) Голи площи** – без дървесна растителност.
- B) Естествени горски съобщества** – само от местни дървесни видове, само от естествен семенен или издънков произход.
- C) Полуестествени горски съобщества** – смесени гори от местни видове, хибридни тополи и върби, или гори от местни видове с изкуствен произход (семенен или вегетативен).
- D) Изкуствени съобщества** – доминирани от хибридни върби или тополи, както и от други интродуценти – *Fraxinus pennsylvanica*, *Juglans nigra*, *Taxodium distichum*.

В таблицата по-долу е представено разпространението на групите съобщества по площ и процент в момента (с изключение на о. Белене*), както и бъдещото им разпространение, ако бъдат изпълнени настоящите лесоустройствени проекти.

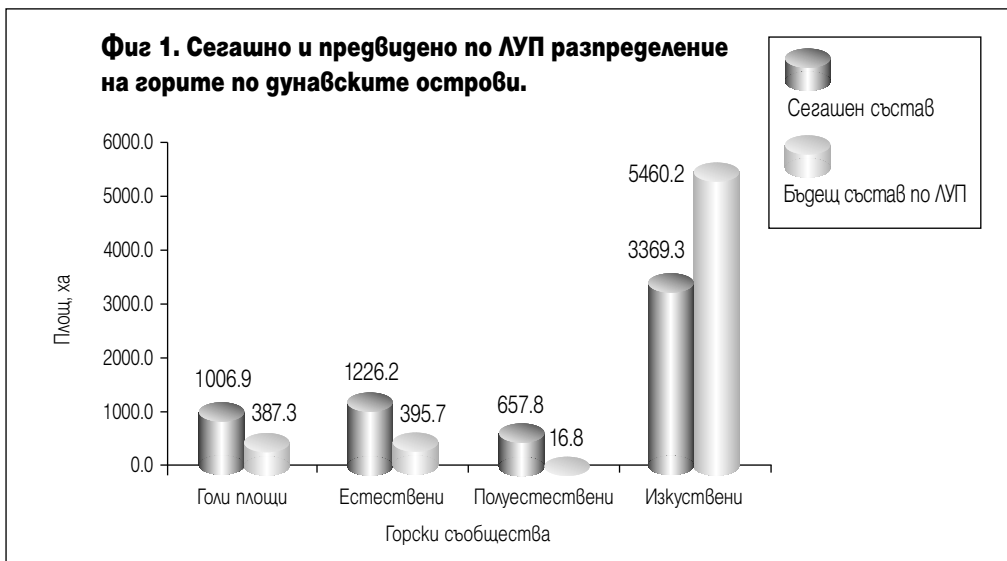
* В целия План посочените данни не включват остров Белене, тъй като за него няма актуални ЛУП, т.е. липсват актуални и достоверни данни.

Таблица 1. Разпределение на горските съобщества на дунавските острови и бъдещи тенденции, на основата на сегашните лесоустройствени проекти (ЛУП)

		Сегашен състав		Бъдещ състав	
		Площ, ха	%	Площ, ха	%
A	Голи площи	1 006.9	16.1	387.3	6.2
B	Естествени горски съобщества	1 226.2	19.6	395.7	6.3
C	Полуестествени горски съобщества	657.8	10.5	16.8	0.3
D	Изкуствени съобщества	3 369.3	53.8	5 460.2	87.2
Общо (без о. Белене)*		6 260.1	100.0	6 260.1	100.0

* В целия План посочените данни не включват остров Белене, тъй като за него няма актуални ЛУП, т.е. липсват актуални и достоверни данни.

Както се вижда от последните две колони, ако сегашните лесоустройствени проектни планове бъдат изпълнени, естествените и полуестествените гори на дунавските острови ще намалеят, а някои типове ще изчезнат през следващите пет години, за сметка на увеличени площи на хибридни топоводи култури. Тенденциите за основните типове гори са илюстрирани на фиг. 1.

Фигурата илюстрира заложеното в лесоустройствените проекти рязко намаление на всички местни видове – полски ясен, вардимски дъб, бяла върба, бяла и черна топола, бряст, черница. От 30% в настоящия момент, в планирания състав местните видове заемат 7.7%. Някои местни видове, заемащи малки площи или срещани се единично като явор, круша, трепетлика, планински ясен и едролитна липа, напълно изчезват. Сегашното състояние на островните гори и тенденциите, заложи в лесоустройствените проекти противоречат на консервационната значимост и нужди на островите. Необходимо е преразглеждането на управлението на островите, за да се опази и възстанови тяхното изключително биологично разнообразие.

3. Защитени територии

До момента на приемането на Стратегията за опазване и възстановяване на заливните гори (2001) мрежата от съществуващи защитени територии на дунавските острови се състоеше от 7 обекта с обща площ 1 048.3 ха (без о. Белене). Анализът на характеристиките на тази мрежа като цяло и на отделните обекти за целите на Стратегията показва, че:

- Мрежата от защитени територии на дунавските острови покрива едва 10% от общата им площ;
- В защитените територии са включени малко над 10% от установените естествени и полустествени горски съобщества на островите;
- В някои защитени територии /"Персин – Изток" и "Стария дъб"/ относителната площ, заета от на тополови плантации, е твърде голяма – от 60 до 90%;
- Режимите на някои защитени територии, включващи забрани за сечи, залесяване и/или ловуване, възпрепятстват възможностите за възстановителни дейности за целите на Стратегията;
- За нито една защитена територия няма изготвен план за управление и реално не се прилагат целенасочени дейности за възстановяване на горите от местни видове, нито за мониторинг на важни елементи на биоразнообразието, връзки с обществеността и т.н.;
- В някои защитени територии лесоустройствените проекти предвиждат подмяна на естествени гори с тополови култури.

В периода от изготвянето на Стратегията до настоящия План за действие бяха обявени две нови защитени територии – Природен парк “Персина” и Защитена местност “Калимок – Бръшлен”, в които са включени и няколко нови острова с обща площ 1 721 ха. С това някои количествени и качествени параметри на мрежата от защитени територии се промениха в положителна посока:

- Мрежата от защитени територии вече покрива 2 769.3 ха. или 33% от площта на дунавските острови (без о. Белене);
- В защитени територии вече са включени 66% /увеличение близо 6 пъти/ от естествените горски съобщества на островите.

Въпреки това, основните изводи и заложените в Стратегия цели за доизграждане на мрежата от защитени територии и особено за подобряване на управлението на отделните обекти безспорно остават актуални и затова са съществен елемент на този План за действие.

V. Запахи за биологичното разнообразие на дунавските острови

Настоящото състояние и маркираните тенденции при управлението на природните ресурси извеждат на преден план редица запахи за биоразнообразието на дунавските острови, идентифицирани в процеса на изготвяне на Стратегията за опазване и възстановяване на заливните гори:

Подмяна на естествени заливни гори с интензивни тополови и върбови култури, включително в защитени територии

Директната подмяна е най-значимата запaha за естествените горски съобщества. Технологичните дейности при залесяванията допълнително увреждат или разрушават характерни и ценни микроhabitати като малки влажни зони и затони. Широкото разпространение на интензивни тополови култури причинява намаляване или загуба на генетично разнообразие при местните дървесни видове, което води до ограничаването на разпространението им и на възможностите за естествено възпроизводство на техни жизнени популации. Процесът на дърводобив много често засяга ключови местообитания от миграционния коридор по река Дунав и нарушава неговата цялост. Така се унищожават съществуващи и потенциални местообитания на колониално и индивидуално гнездящи птици и се причинява безпокойство по време на техния размножителен период.

Разширяване на площите, заемани от агресивни интродуценти

Пример за такъв агресивен интродуцент е аморфата (*Amorpha fruticosa*). Последниците от това разширяване са изместване на местните тревни и храстови видове, затрудняване на процеса на естествено възобновяване на местните дървесни видове и промяна в условията на местообитанията.

Намаляване на хранителната база за местни видове диви животни

Унищожаването на затоните, които са местата за размножаване на някои видове риби, се отразява неблагоприятно върху техните популации и съответно води до намаляване на хранителната база на рибоядните птици (както и на икономическия ресурс за местните рибари). Намаляването на разнообразието от растителни видове води до намаляване числеността на някои видове птици, например *Passeriformes*.

Висока численост на някои видове дивеч

Високата численост на някои видове дивеч, като диви прасета и сърни, застрашава естественото възобновяване на дървата и меките широколистни видове на островите. Това е потенциална опасност и за резултатите от възстановителни дейности.

Браконьерство

Браконьерството при лова и риболова не влияе съществено върху целта за възстановяване на заливните гори, но доколкото те са фактор на безпокойство и намаляване популациите на някои видове дивеч и риба, те в известна степен ограничават постигането на общите цели за опазване на биоразнообразието на островите.

Институционални слабости

Липсата на възможности за ефективен контрол е свързана преди всичко с недостатъчното оборудване на регионалните и местните органи на Министерството на земеделието и горите, Националното управление на горите и на Националната агенция по рибовъдство и аквакултури. Недостигът на технически средства (транспортни, комуникационни и др.) за осъществяване на бърз и ефективен контрол и координация представлява сериозен проблем за опазването на биоразнообразието на островите. Същото се отнася и за регионалните органи на Министерството на околната среда и водите. Съществува сериозна необходимост и от специализирано обучение на персонала на тези органи за устойчивото управление на дунавските острови.

VI. Стратегически цели на управлението на гунавските острови

Отчитайки екологичната ценност на заливните гори по островите, сегашното им състояние и заплахите за тяхното оцеляване, както и международните ангажменти и националната отговорност на България да опази богатството от природни екосистеми, Министерството на земеделието и горите и Министерството на околната среда и водите разработиха в сътрудничество с национални и международни неправителствени организации Стратегия за опазване и възстановяване на заливните гори на българските гунавски острови. Стратегията, утвърдена през 2001 г., полага основите на нова политика за устойчиво управление и използване на заливните островни гори със следните главни цели:

- 1. Запазване на съществуващите естествени горски съобщества по гунавските острови.**
- 2. Увеличаване на площта на заливните гунавски гори от местни видове.**
- 3. Опазване и възстановяване на местообитанията на редки, защитени и стопански ценни видове диви растения и животни.**
- 4. Опазване на генетичния фонд на дървесните видове, естествено разпространени по гунавските острови.**
- 5. Осигуряване на условия за устойчиво ползване на горите и на други природни ресурси.**
- 6. Подобряване на горските практики в тополовите насаждения с цел постигане на устойчиво ползване и опазване на възстановените и на съществуващите естествени заливни гори; намаляване неблагоприятните въздействия върху прилежащи природни територии и повишаване ефективността и намаляване на разходите с цел компенсиране на намалената им площ вследствие изпълнението на Плана за действие.**
- 7. Повишаване на обществената и институционална информираност и ангажираност.**

VII. Политическа, законова и институционална рамка на Плана за действие

1. Политическа рамка

Настоящият План за действие произтича и ще допринесе за реалното прилагане на изискванията и на ангажименти по редица международни, европейски и вътрешнополитически рамкови документи:

- Конвенция за биологичното разнообразие
- Конвенция за опазване на дивата флора и фауна и природните местообитания /Бернска/
- Конвенция за влажните зони с международно значение, по-специално като местообитания за водолюбиви птици /Рамсарска/
- Конвенция за съхраняване на мигриращите видове диви животни /Бонска/
- Директива 92/43/ ЕЕС за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна
- Директива 79/409/ЕЕС за опазване на дивите птици
- Общоевропейска стратегия за опазване на биологичното и ландшафтното разнообразие
- Декларация за сътрудничество за създаването на Зелен коридор Долен Дунав
- Стратегически план за действие за р. Дунав
- Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие
- Национален план за действие за опазване на биологичното разнообразие
- Национален план за влажните зони
- Декларация за влажните зони в Българската част на Дунавския басейн.

2. Законова рамка

Законовите основания, отговорните институции, както и конкретните процедури и друг инструментариум за изпълнение на основните дейности, заложили в Плана за действие, са залегнали в няколко закона и произтичащи от тях подзаконовите нормативни актове:

- Закон за защитените територии – прилага се от Министерството на околната среда и водите и Министерството на земеделието и горите, респективно Националното управление по горите и техните поделения
- Закон за горите – прилага се от МЗГ, респективно НУГ и неговите поделения
- Закон за биологичното разнообразие – прилага се от МОСВ и МЗГ, респективно техните регионални поделения
- Правилник за прилагане на Закона за горите – прилага се от МЗГ, респективно НУГ и неговите поделения

- *Наредба за разработване на планове за управление на защитени територии /2000 г./ – прилага се от МОСВ.*

3. Отговорности по изпълнението

Изхождайки от националното законодателство, институциите и възможните други органи и организации, които трябва да бъдат ангажирани и отговорни за изпълнението на Плана за действие, са:

- Министерство на земеделието и горите, респективно Национално управление по горите и неговите органи – за комплексите от дейностите, свързани с възстановяването на заливни гори, съхраняването на генетичните им ресурси, мониторинга върху горите, управлението на защитени територии /прилагане на планове за управление/, обучението и др.
- Министерство на околната среда и водите – за дейностите, включващи изграждането на системата от защитени територии, разработването на планове за управление на защитени територии, обучението и др.
- Природозащитни неправителствени организации – за специфични проучвания или мониторинг на биоразнообразието, дейности за осигуряване на публичност и обществена подкрепа за реализиране на Плана.

VIII. Съдържание на Плана за действие за опазване и възстановяване на заливните гори на българските дунавски острови за периода 2003 – 2007 г.

За периода 2003-2007 г., Министерството на земеделието и горите (Национално управление на горите) и Министерството на околната среда и водите си поставят следните конкретни цели по изпълнението на Плана за действие:

- Пълно и трайно преустановяване на подмяната на естествени заливни гори на дунавските острови с тополови монокултури;
- Възстановяване на заливни гори от местни видове на площ около 275 ха;
- Възстановяване на хидрологичния режим на приоритетни заливни местообитания на дунавските острови;
- Разширяване и оптимизиране управлението на мрежата от защитени територии на дунавските острови;
- Разработване и въвеждане на добри горски практики при управлението на тополовите

насаждения и на заливните гори на островите;

- Изграждане на местен капацитет и ангажираност за изпълнението на Стратегията.

Конкретните дейности по изпълнението на всяка от тези цели са представени по-долу.

1. Опазване и възстановяване на заливни гори

1.1. Съхраняване на съществуващите заливни гори от местни видове

В настоящия момент естествените заливни гори заемат 1 226.2 ха или 19.6% от общата площ на дунавските острови. Съгласно предвижданията на действащите лесоустройствени проекти, тяхната площ следва да бъде намалена до 395.7 ха или 6.3% от общата площ на островите. Една от най-важните цели, които Стратегията си поставя, е опазването на тези останали естествени гори. Политиката за опазване на заливните гори ще бъде утвърдена чрез промяна на действащите лесоустройствени проекти, като бъдат изключени от тях предвижданията за подмяна на естествени горски съобщества с монокултури и бъде заложено съхранението на съществуващите естествени заливни гори. При промяната на лесоустройствените проекти ще бъде заложен също така и новият предвиждан състав след възстановяване на естествени заливни гори.

1.2. Възстановяване на бивши заливни гори

Възстановяването на бивши заливни гори ще бъде изпълнено на площ от около 275 ха и ще цели постигането на състояние – видов състав и структура – възможно най-близки до естествените. Ще се извършва или подпомага възстановяването на подходящи местни дървесни видове, които са средообразуващ фактор, като по този начин се стимулират природните възстановителни процеси в съобществата. Целта е в дългосрочен план да бъде постигната сложната структура и разнообразие от видове и микрохобитати, типични за природните екосистеми. За целта са изготвени технологични планове за възстановяване, съобразени с особеностите на избраните места, типичната естествена растителност и най-подходящите и приложими възстановителни методи.

1.2.1. Избор на места за възстановяване

Като потенциални места за възстановяване на бивши заливни гори са определени тези, които отговарят на някой от трите основни критерия, посочени в приложение към Стратегията:

- Чисти култури от хибридни тополи или върби, чиито турнус на сеч изтича през следващите 5 години.

- Полуестествени гори – такива, в които има смесено участие на местни и неместни видове, хибриди и клонове.
- Голи площи, заети от агресивни интродуценти или сечища.

Общата площ на подотделите, удовлетворяващи поне един от горните критерии е 1908.5 ха, а техният брой е 318. Целта, която Стратегията поставя, е възстановяването на 275 ха бивши естествени заливни гори. С оглед прецизиране на избора са използвани следните допълнителни критерии, подредени по своята важност за постигане целите на Стратегията:

K₁: Площи в защитени територии

K₂: Съседство със защитени територии

K₃: Малки площи от тополови насаждения или сечища, заобиколени от естествени гори

K₄: Наличие в културите на единични екземпляри от местни видове

K₅: Съседство с влажни зони – затони, блата, мочурища, заливни територии

K₆: Отдалечени от пристанище острови (повече от 5 км)

K₇: Малки острови

K₈: Територии около гнездови колонии и единични гнезда

Подотделите са оценени от гледна точка на приоритетност за възстановяване, като на всеки критерий е гадена определена тежест и критериите са приложени към всеки подотдел. Предвид съображението, че първоначалният подбор на места за възстановяване е извършен на базата на камерална обработка на осъвременени данни от действащите лесоустройствени проекти, при което съществува възможност от междувременни промени в действителното състояние, са идентифицирани по-големи (около 400 ха) площи в подотдели с най-висока приоритетност за възстановяване.

След необходимите теренни проучвания е направен избор на местата, където ще бъдат извършвани възстановителни дейности. Избрани са 45 подотдела върху обща площ 275.4 ха, на територията на държавните лесничейства:

- **Никопол: подотдели 133 б,1,2; 116 а;**
- **Свищов: подотдели 38 б,г,к; 42 г,е,з; 43 а,б,е; 45 в,к,л;**
- **Тутракан: подотдели 2 е,ж; 3 в,г,е,ж,и,к,л; 12 г,е,ж,л,м,н; 17 в,г; 18 ж,з,и,к,л; 19 в,г,ж; 20 г,и.**

Допълнително се проучват възможностите за други територии в района, върху които да се осъществят възстановителни дейности.

След изпълнението на планираните възстановителни дейности, разпределението на горите по дунавските острови ще бъде променено както следва (в сравнение със сегашното състояние и сегашните лесоустройствени проекти):

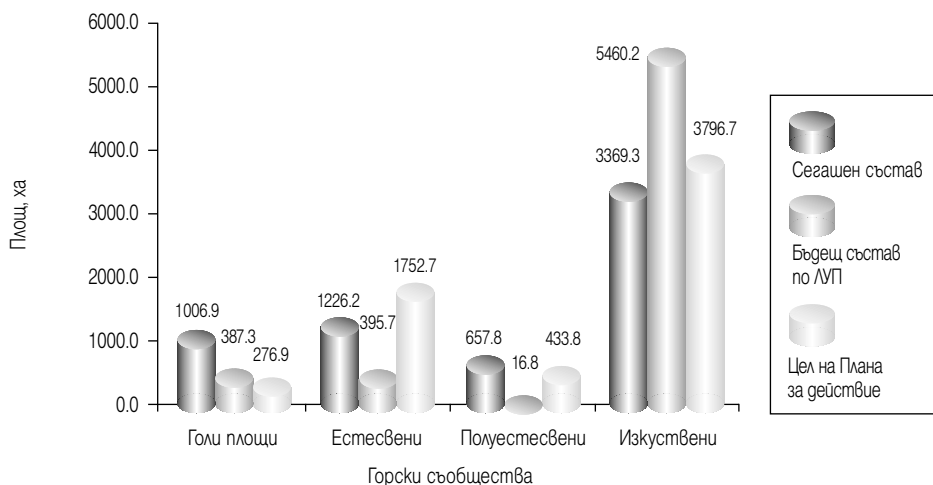
Таблица 2. Сравнение на разпределението на голи площи и горски съобщества на дунавските острови при сегашните и променените лесоустройствени проекти:

		Настоящ състав	%	Бъдещ състав според ЛУП	%	Бъдещ състав според ПД (преобразовани ЛУП)	%
A	Голи площи	1 006.9	16.1	387.3	6.2	276.9	4.4
B	Естествени горски съобщества	1 226.2	19.6	395.7	6.3	1 752.7	28.0
C	Полуестествени горски съобщества	657.8	10.5	16.8	0.3	433.8	6.9
D	Изкуствени съобщества	3 369.3	53.8	5 460.2	87.2	3 796.7	60.6
	Общо (без о. Белене)	6 260.1	100.0	6 260.1	100.0	6 260.1	100.0

Според Плана за действие на територията на 105.2 ха настоящи голи площи и такива, заети от агресивни интродуценти ще бъдат създадени насаждения от местни видове. 156.4 ха хибридни тополови монокултури, достигнали своя турнус на сеч, ще бъдат подменени с нови насаждения от местни видове и 13.8 ха полуестествени гори ще бъдат превърнати в естествени. Така общата площ на новосъздадените гори от местни видове ще бъде 275.4 ха, а 433.8 ха полуестествени гори ще бъдат стопанисвани по начин, който ще доведе до тяхното превръщане в гори от местни видове. Площта на тополовите култури ще бъде увеличена с 427.4 ха, а площта на горите от местни видове в краткосрочен план ще се увеличи с 526.5 ха, а в дългосрочен план – с 960.3 ха (това включва и сегашните полуестествени гори).

Лесоустройствените проекти за съответните дунавски Държавни лесничейства ще бъдат коригирани, за да отразят променения състав съгласно Плана за действие.

Фиг 2. Сравнение на разпределението на горите по дунавските острови – сегашно, предвидено по ЛУП и съгласно целите, които си поставя Планът за действие

1.2.2. Методи за възстановяване

а) Естествено възстановяване без човешка намеса

При този подход не се осъществяват никакви дейности на съществуваща незалесена територия или избрана за възстановяване територия след отстраняване на културите от хибридни тополи и върби.

Предимства:

- Нулеви разходи
- Създават се условия за протичане на естествена сукцесия

Недостатъци:

- Създават се условия за заемане на територията от агресивни интродуценти – аморфа
- Липса на перспективи в обозримо бъдеще за икономически резултат от ползване на дървесина

Възможно приложение: Пясъчни коси, заливни територии по периферията на островите, забла-тени участъци във вътрешността на островите.

б) Постепенно възстановяване

Същността на този метод се състои в еднократно или неколkokратно (през няколко години) отваряне на котли в хибридна култура. В котлите се залесява с подходящи местни видове. В зависимост от големината на котлите и броя на интервенциите, определена част от съществуващия гървостой от хибридни тополи остава до своето естествено отмиране.

Предимства:

- Създават се условия за формиране на разновъзрастно насаждение
- Няма условия за проникване на аморфа

Недостатъци:

- Методът е скъп, особено в случаите при неколkokратно осъществяване на дейностите
- Не се отстраняват напълно гърветата с хибриден произход
- Свързан е с пропуснати ползи – котлите могат да се отворят в култури, недостигнали своя турнус; една част от първоначалния гървостой остава неизползвана
- Липса на възможност за използване на техника при залесителните работи
- Възможностите за неговото прилагане са ограничени, предвид краткия турнус на хибридните тополови култури в България

Възможно приложение: При тополови култури с по-дълъг турнус – за условията на България – 25 години; при полустествени съобщества – котлите ще се оформят в тези части, където преобладават хибридите и неместните видове.

в) Пълно възстановяване без почвоподготовка

При този метод се отсича около 90-95% от достигналата своя турнус тополова култура. Около 5-10% от съществуващия гървостой се запазва – това обикновено са гървета, които имат повреди и не представляват интерес като използваема гървесина, но могат да играят средообразуваща роля. Залесява се с едроразмерни фиданки от подходящи местни гървесни видове.

Предимства:

- Методът е икономически ефективен – спестяват се разходите за почвоподготовка; малък брой на фиданките за залесяване
- Няма условия за проникване на аморфа

Недостатъци:

- Не се създават условия за формиране на разновъзрастни насаждения
- Ограничени възможности за използване на техника при залесяването

Възможно приложение: При всички топоволи култури.

з) Пълно възстановяване след гола сеч и последваща почвоподготовка

Това е традиционен подход в действащата практика при стопанисването на хибридните топоволи култури на островите. С оглед постигането целите на Стратегията, вместо с хибридни тополи, след голата сеч и последващата я най-често пълна почвоподготовка, се осъществява залесяване с фиданки от подходящи за съответното месторастене местни видове.

Предимства:

- Методът е традиционен и добре познат
- Хибридните индивиди от първоначалния дървостой се премахват напълно

Недостатъци:

- Методът е скъп, предвид необходимостта от почвоподготовка
- Разораването на почвата създава условия за проникване на аморфа
- Няма условия за формиране на разновъзрастни насаждения

Възможно приложение: При всички топоволи култури, голи площи.

д) Подпомагане естественото възобновяване на местни видове

Може да се приложи в случаите, когато в хибридни култури са запазени единични или надлесни дървета от местни видове. Около тях могат да бъдат отворени котли с цел осеменяването им ако предстои семеносна година, или с цел освобождаване на подраства ако той вече съществува.

Предимства:

- Методът е традиционен и добре познат
- Разходите са минимални
- Произходът на бъдещия гървостой е гарантиран
- Създават се условия за формиране на разновъзрастни насаждения

Недостатъци:

- Прилагането на метода е в зависимост от семеносните години
- Отстраняването на екземплярите от хибридни тополи в определени случаи може да бъде технически затруднено.

Възможно приложение: Хибридни култури със запазени единични или наглесни гървета от местни видове или подотдели, в които има смесено участие на хибридни тополи и местни видове.

1.2.3. Възстановителни дейности

а) Промени в действащите лесоустройствени проекти

Едно от най-важните условия, които ще гарантират изпълнението на Плана през следващите години, е в действащите и изработващите се в момента лесоустройствени проекти на десетте държавни лесничейства да бъдат отразени планираните за горите дейности на ниво подотдел. По такъв начин, в рамките на действие на лесоустройствените проекти ще бъде осигурено:

- спиране на подмяната на съществуващи гори от местни видове с хибридни тополови култури;
- отразяване на оптималния бъдещ състав от местни видове в подотделите, където са предвидени възстановителни работи;
- отразяване на ограничителните режими на новообявените и предстоящите за обявяване защитени територии.

б) Избор на източници на репродуктивен материал (семенници) и семейбиране

Една от основните цели, които си поставя Стратегията, е опазването на генетичния фонд на местните дървесни видове. В този контекст, от особено значение при осъществяването на възстановителните дейности и по-специално при създаването на насаждения от местни видове на места, които в момента са заети от тополови монокултури, е гарантираният произход на репродуктивните материали. Необходимо е прецизното определяне на най-подходящите ин-

дивиги от местните видове *Quercus longipes*, *Ulmus campestre*, *Ulmus laevis*, *Ulmus minor*, *Fraxinus oxycarpa*, *Populus alba* (veg.-gen.), *Populus nigra* (veg.-gen.), *Salix alba*, *Morus nigra*, *Pyrus communis*, *Malus silvestris*, от които да бъдат събирани семена или материали за вегетативно размножаване. Необходимо е да бъдат събрани около 4 300 kg семена от посочените видове.

в) Производство на фиданки

За целите на възстановителните мероприятия ще бъдат необходими около 2 милиона фиданки. Предвижда се те да бъдат произведени в разсадника на Държавно лесничество Свищов, с. Вардим. Допълнително ще бъдат потърсени възможности за залесяване с фиданки, извадени изпод склопа на съществуващи естествени насаждения.

г) Подготовка на площите за залесяване

Като предварително условие в Плана за действие се възприема, че почвоподготовка ще бъде извършена във всички обекти за възстановяване. При изпълнението на възстановителните дейности ще се цели намаляване разходите за почвоподготовка чрез толериране на естествено възобновяване или, където това е възможно, чрез използване на някои от методите за възстановяване, при които почвоподготовката не е необходима. Окончателните решения ще бъдат вземани при провеждане на мероприятията в зависимост от конкретните условия в отделните обекти.

г) Залесяване

Основните методи за залесяване, практикувани в България, са садене на фиданки и сеене на семена. При осъществяване на възстановителните мероприятия по островите ще бъде предпочитан първия метод, тъй като, особено когато става дума за сеене на дъбов жълд, съществуват високи рискове за компрометиране на залесяването от дивите свине. Залесяването ще се извършва съгласно разработените технологични планове с такива видове и по такъв начин, че да се осигури оптимално разнообразие на видовете и микрохобитатите, възможно най-близо до естественото състояние.

е) Отглеждане и попълване на култури

С цел създаване на оптимални условия за растеж и развитие на младите фиданки, в залесените площи ще се осъществят мероприятия за тяхното отглеждане. Те ще бъдат изразени в мулчиране, окосяване и окопаване в редовете и изораване, култивиране и брануване на междуредията, както и унищожаване на плевелната растителност с оглед премахване на конкуренцията и запазване на почвената влага през първите три години. С цел поддържане на първоначалната гъстота, посочена в технологичния план за залесяване, в създадените култури се осъществява попълване. За попълване се използват фиданки от същия или друг подходящ дървесен вид.

2. Възстановяване хидрологичния режим на приоритетни местообитания

Едни от най-важните и най-ценните местообитания на Дунавските острови са временните и постоянните водни площи, създадени в процеса на генезис на самите острови под въздействието на Дунавските течения и динамиката на реката. Това са затоните и вътрешните островни блата, които са важни местообитания на голям брой животински видове и места за размножаване на земноводни и риби. От стопанска гледна точка това са местообитанията, в които основно се риболовства за стопански ценните видове сом, шаран, щука и бяла риба. След андигиране на брега и остров Белене това са единствените местообитания в българския участък на реката за размножаване и отрастване на дунавската риба.

В процеса на стопанското използване на островите и по-специално на гърводобива и на изграждането на горски пътища и механизираното залесяване на горски култури, голяма част от затоните са напълно или частично засипани. Най-големите вътрешни блата по Дунавските острови са андигирани и по този начин е прекратена връзката им с река Дунав – по този начин те са обречени на загиване поради интензивни процеси на евтрофикация и намалено екологично значение.

За най-значимия затон на остров Вардим – Рунтава бара – има изготвен технически проект за възстановяване.

В настоящия План е залегнало проучване на затоните и каналите между островите /на обща площ 544 ха/ по протежение на цялата система от Дунавски острови, предвиждане на необходимите възстановителни дейности и изготвяне на технически проекти за тяхното възстановяване. Ориентировъчната площ върху която се налага възстановяване на затони съответства на площта на затоните по ЛУП – 218.72 ха.

За най-големите и значими за биологичното разнообразие блата на остров Белене /Песчина, Мъртвото и Дюлова бара/ по проект *Възстановяване на влажни зони и намаляване на замърсяването* на ГЕФ/Световна банка се предвижда проектиране и изграждане на съоръжения за възстановяване на водния режим на площ от около 300 ха. Според проекта общата площ на предвидените за възстановяване влажни зони на остров Белене възлиза на 1 290 ха, като са предвидени също така и дейности по управлението и поддържащи мероприятия на тези възстановени влажни зони и на някои свързани с тях местообитания от особена важност, каквито са заливните гори.

3. Оптимизиране на системата от защитени територии

В Плана за действие се предвиждат редица дейности, свързани с оптимизиране на мрежата от защитени територии, които водят до постигане на две основни цели, залегнали в Стратегията:

- опазване на естествени горски съобщества
 - опазване и възстановяване на местообитания на защитени и редки видове.
- Постигането на тези цели ще се осъществи чрез три групи действия и стъпки:

3.1. Разширяване на съществуващи и обявяване на нови защитени територии.

Изборът на местата, подходящи за включване в мрежата от защитени територии на българските дунавски острови, се основава на следните критерии:

- Места заети от естествени горски съобщества
- Голи площи, които представляват местообитания или местообитания на видове включени в Директива 92/43/ЕЕС
- Полуестествени гори, в които се срещат непредставени в съществуващите защитени територии месни видове
- Места, където са разположени колонии от птици.

Установените като подходящи за нови защитени територии места при този първоначален избор са разположени дисперсно по островите. В голяма степен това ограничава възможностите за ясна териториалната обособеност на потенциалните защитени територии, т.е. в тях да попадат цели острови или компактни части от тях. Успоредно с това се оказва, че преобладаващата част от установените места, подходящи за възстановяване на заливни гори, се намират в близост до набелязаните като подходящи за защита места. Тези обстоятелства определяха окончателния подход при избора на обекти за разширяване на системата от защитени територии.

В резултат на тези анализи за целите на Стратегията в Плана за действие през следващите 5 години се предвижда етапно разширяване на мрежата от защитени територии. Това включва разширяване на 3 съществуващи и обявяване на нови 9 защитени територии. Реализирането на тези дейности е разположено във времето на действие на Плана, като приоритетно трябва да се започне с обектите, за които се предвижда изготвяне на планове за управление. За всички включени обекти ще се разработят предложения, съгласно изискванията на Закона за защитените територии.

В крайна сметка, при успешно изпълнение на Плана под защита ще бъдат 3 479.5 ха от българските дунавски острови /без о. Белене/, което представлява 55.6% от общата им площ. Учас-

тието на естествените горски съобщества в защитените територии ще нарасне на 89.3% от общото им разпространение на дунавските острови.

В хода на приложението на Плана ще бъде извършено наблюдение на процеса на създаване на нови острови в българския участък на река Дунав. Новообразуваните острови са ключово местообитание за храненето и почивката на редица видове птици и размножаването на Дунавската риба. Целта при тези действия е всички новосъздадени острови да бъдат съхранени без човешка намеса. При тяхното разрастване на площ по-голяма от 30 ха ще се пристъпи към формалното им обявяване за защитени територии.

3.2. Подобряване на управлението на защитените територии.

Тук се предвиждат действия, свързани с:

Ревизия и осъвременяване на категориите и режимите на съществуващи защитени територии
Ще бъдат прекатегоризирани някои защитени територии, например природна забележителност "Персин – Изток" в съответствие с изискванията на новия Закон за защитените територии.

За всички защитени територии ще се прегледат наложените ограничителни режими и там, където е необходимо, ще се направят съответни промени с цел осигуряване на нормативни условия за осъществяване на предвидените в Плана възстановителни и други действия. Тези мерки са чисто административни и ще се извършат по предвидените в ЗЗТ процедури от МОСВ, съгласувано с МЗГ, респективно НУГ.

Разработване на задания и планове за управление (ПУ) на защитени територии.

В периода на действие на Плана ще се подготвят 4 задания и съответно 4 ПУ на две съществуващи на 2 новообявени защитени територии. Избрани са приоритетни обекти, като: защитена местност "Стария гъб" на остров Вардим, след разширяване на границите на обекта; поддържан резерват "Ибиша" на едноименния остров; западната част на остров Байкал, след обявяването му за защитена територия; източната част на остров Алеко, след обявяването ѝ за защитена територия.

Освен това се предвижда изготвяне на ПУ на ПП "Персина" и на ЗМ "Калимок – Бръшлен", включително островните групи, попадащи в техните граници. За последните ПУ има вече одобрени задания и е осигурено финансирането им по линията на ФАР – Национална програма, проект

Институционализиране, изграждане на капацитет и планиране на интегрираното управление на защитени влажни територии.

Общо очакваният ефект е покриване с Планове за управление на 6 защитени територии, включващи острови с площ над 5 000 ха, включително остров Белене.

4. Въвеждане на практики за устойчиво ползване на дунавските острови

4.1. Разработване на наръчник за добри горскостопански практики

Ще бъде разработен наръчник за добри практики на дунавските острови за постигане на:

- Устойчиво ползване и опазване на възстановените и на съществуващите естествени заливни гори;
- Подобрени практики в тополовите насаждения, с цел:
 - Намаляване въздействието им върху прилежащи природни територии;
 - Повишаване на ефективността и намаляване на разходите, за компенсиране на намалената им площ вследствие изпълнението на Плана за действие.

4.2. Въвеждане на добри горскостопански практики на дунавските острови

Въвеждането на добри горски практики ще бъде изпълнено чрез разпространението на изготвения наръчник, представянето му на семинари за сържавните лесничейства и обучение по опазване и възстановяване на заливни гори и по добри горски практики.

4.3. Сертифициране на горските насаждения на дунавските острови

Сертифицирането на всички гори по дунавските острови по системата на Съвета по стопанисване на горите (FSC) ще осигури сигурност при реализацията на добитата сървесина от тях и може да допринесе до известно увеличаване на нейната изкупна цена. Сертификацията на горите е естествено продължение на реализиране на целите на настоящия План в дългосрочен аспект.

5. Изграждане на капацитет за устойчивото управление на дунавските острови чрез обучение на регионалните и местните органи

5.1. Методи за възстановяване и управление на заливни гори

Изпълнението на Плана за действие за опазване и възстановяване на заливните гори по българските дунавски острови ще бъде свързано с осъществяване на редица специфични лесовъдски

дейности, които обхващат поддържащи мероприятия в естествените гори, в случаите, когато това е необходимо, както и създаване на нови гори от местни видове на места, заемани преди това от хибридни монокултури. От особено значение в бъдеще ще бъдат икономическите аспекти при управлението на горите по островите като цяло.

Липсата на традиции и практически опит в тези области сред българските лесовъдци в региона обуславя необходимостта от специализирано обучение. В рамките на Плана за действие се предвижда такова специализирано обучение по следните основни теми:

- Значение и екологични функции на естествените заливни гори на островите;
- Въвеждане в новата държавна политика за управление на заливните гори;
- Методи на превръщане на тополовите монокултури и възстановяване на заливни гори от местни видове;
- Различни варианти на устойчиво стопанисване на естествените заливни гори;
- Подобрено стопанисване на тополовите плантации за повишаване на приходите и намаляване на негативното въздействие върху прилежащи природни територии;
- Икономически аспекти на тополовото стопанство и естествените заливни гори.

Като цяло, обучението ще допринесе за прилагането на разработената система от "добри горски практики" при управлението на горите по островите. Предвижда се то да бъде организирано през периода 2003-2004 г. Ще бъдат обучени служители на Регионалните управления по горите Берковица, Ловеч, Велико Търново и Русе; Държавните лесничества Видин, Лом, Оряхово, Никопол, Плевен, Свищов, Бяла, Русе, Тутракан и Силистра; Регионалните инспекции по околната среда и водите Монтана, Плевен и Русе; СНЦ "Зелени Балкани".

Обучението ще бъде организирано от WWF Института по заливни гори – Рацат и проведено във Федерална Република Германия, както и по места в България. Последователно ще бъдат формирани три групи на регионален принцип. Продължителността на обучението в чужбина ще бъде по 1 седмица за всяка група. Общо ще бъдат обучени 30 български специалисти.

5.2. Управление на защитени територии

С изпълнението на настоящия План за действие се очаква не само развитие на мрежата от защитени територии на дунавските острови, но и създаване на условия за нейното добро управление. Това е пряко свързано с уменията на специалистите от съответните отговорни институции на всички нива.

В тази връзка в Плана се предвижда серия от обучителни семинари с широка тематика в областта на защитените територии:

- европейска и национална политика и практика в изграждането и управлението на защитени територии;
- мониторинг на биоразнообразието;
- алтернативни форми на ползване.

Обучението ще се организира основно през 2003 г. с участието на чуждестранни и български лектори. Ще се проведе в рамките на три семинара, като участниците ще се сформират на териториален принцип, включвайки служители на 4 РИОСВ и от придружавските РУГ и ДЛ, както и общински еколози и представители на местни неправителствени екологични организации. В семинарите ще бъдат обхванати общо около 60 души.

По проект *Институционализиране, изграждане на капацитет и планиране на интегрираното управление на защитени влажни територии* по ФАР Национална програма са предвидени дейности за повишаване институционалния капацитет за управлението на защитени територии – обучение, програми за обмяна на опит и учебни посещения, семинари. Проектът обхваща териториите на ПП “Персина” и ЗМ “Калимок – Бръшлен”.

Извън гореизложеното ще се търсят допълнителни възможности за обучение, повишаване на квалификацията и обмяна на опит в посочените по-горе области и теми.

6. Научни изследвания и мониторинг

В процеса на възстановяване на естествената дървесна растителност по дунавските острови е необходимо да бъдат проведени наблюдения, които ще дадат представа както за степента и ефективността от проведените мероприятия, така и ясна представа за последиците от тези мероприятия за ключови видове и местообитания.

Преди реализирането на практическите възстановителни дейности е необходимо да бъдат проведени изследвания за осигуряване на тяхната консервационна и икономическа ефективност. Като таква може да бъде определено едно изследване върху генетичната чистота на екземпляри от местни видове, които в последствие ще бъдат използвани като източници на репродуктивни материали в процеса на възстановяване. Това изследване е насочено към изпълнение на дейностите по избор на семенници визирани в т. 1.2.3.

Други ключови въпроси за ефективността на мероприятията за възстановяване и дейностите за опазване на автохтонните екосистеми са изследвания върху подгеса от местни видове

в пробни площи и установяване на неговия потенциал и проучвания върху разпространението и развитието на хресталаците от аморфа.

Използването на различни методи за възстановяване на естествените съобщества по Дунавските острови е добра възможност за сравнителни проучвания в терените от гледна точка на лесовъдството, екологията и икономиката, които да очертаят най-ефективните от тях. Изводите от тези проучвания ще се използват при последващите дейности за изпълнение целите на Стратегията след петгодишния период на Плана за действие. Тези проучвания е необходимо да обхванат пробни площи за всички методи визирани в точка 1.2.2. на Плана при контролирани и неконтролирани условия. В рамките на периода на Плана за действие е необходимо да се правят редовни ежегодни наблюдения за състоянието на наблюдаваните насаждения.

От особена важност за опазването на някои консервационно значими орнитологични видове, разпространени по дунавските острови, е провеждането на регулярен мониторинг върху състоянието на големите гнездови колонии и местата за презимуване. Той ще даде представа за въздействието и ефективността на дейностите по стратегията върху част от индикаторните видове характерни за заливните гори.

От значение за установяване на социалната и екологична значимост и последствия от предприетите възстановителни дейности на горските и сладководни местообитания по дунавските острови е извършването на мониторинг върху състоянието на рибните популации чрез контролни улови и други теренни проучвания в затоните и периферията на островите, която дъго е останала под вода.

По проект *Институционализиране, изграждане на капацитет и планиране на интегрираното управление на защитени влажни територии* ще се предостави техническа помощ и оборудване за изграждането на система за мониторинг за възстановените влажни зони на териториите по проекта – ПП “Персина” и ЗМ “Калимок – Бръшлен”.

IX. Дейности, срокове и разходи за изпълнението

1. Опазване и възстановяване на заливни гори

Дейности	Години	Количество (ха, кг)	Разход (лв/ха)	Разход (лв)
1.1. Съхраняване на съществуващите заливни гори от местни видове				
Промяна и преразглеждане на ЛУП	2003	6 260 ха	1.0	6 260
1.2. Възстановяване на бивши заливни гори				
Избор на семенниците*	2003	6 260 ха		5 000
Семесъбиране	2003-2005	4 500 кг	5.0	22 500
Производство на фиданку	2004-2007	1.5 млн. бр.	0.2	300 000
Подготовка на площите (Почвообработка)**	2004-2007	230 ха	2 500.0	575 000
Залесяване	2004-2006	230 ха	740.0	170 200
Засаждане със семена	2004-2007	45 ха	1 000.0	45 000
Попълване на култури	2005-2007	230 ха	200.0	46 000
Отглеждане	2004-2008	230 ха	1 750.0	402 500
Общо		275 ха		1 572 460

* *Quercus longipes*, *Ulmus campestris*, *Ulmus laevis*, *Ulmus minor*, *Fraxinus oxycarpa*, *Populus alba* (veg.-gen.), *Populus nigra* (veg.-gen.), *Salix alba*, *Morus nigra*, *Pyrus communis*, *Malus silvestris*

** Установена е целта да се намалят разходите за почвообработка чрез поемане на площи с естествено възобновяване или чрез налични екземпляри на местни дървесни видове. Реализирането може да се вземе предвид едва при провеждане на мероприятията.

2. Възстановяване хидрологичния режим на приоритетни местообитания*

Дейности	Години	Количество	Разходи (лв)
<i>Предварителни проучвания на затоните</i>			
Картиране (ГИС)	2003		
Проверка на състоянието на терен	2004	218.72 ха	4 500
<i>Възстановяване на затрупани или отчасти запушени затони</i>			
Остров Вардим	2004		50 000
Други затони	2004-2006	218.72 ха	500 000
Общо			554 500

* Възстановяването на влажни зони на о. Белене не е включено в таблицата, тъй като финансирането им се осигурява по проект *Възстановяване на влажни зони и намаляване на замърсяването* по ГЕФ/Световна Банка.

3. Оптимизиране на системата от защитени територии*

Обявяване на защитени територии	Площ (ха)	Предложение за обявяване	Задание за план за управление	План за управление	Разходи (лв)
ЗМ "Стария гръб" (о. Вардим, км 541-547, ДЛ Свищов)	490.4	2003	2003	2004	36 400
ПР "Ибиша" (о. Ибиша, км 716-720, ДЛ Лом)	36.9		2003	2004	20 800
Зап. част о. Байкал (с/у с. Байкал, км 640.5-642.5, ДЛ Плевен)	106.6	2003	2003	2003-2004	31 200
Изт. част о. Алеко (км 468-474, ДЛ Русе)	271.3	2003	2003	2004-2005	31 200
2 острова, км 975-976, ДЛ Вугин**	8.6	2004			2 600
3 острова, км 777-779, ДЛ Вугин**	41.8	2004			2 600
о. Довлек, км 764-766**	26.7	2004			2 600
Остров източно от о. Ибиша (км 713-715, ДЛ Лом)**	40.6	2005			2 600
2 острова м/у Козлогуй и Оряхово (км 698-701, ДЛ Оряхово)**	23.0	2005			2 600
Малък о. при Бяла (до о. Батин, км 528, ДЛ Бяла)**	16.0	2006			2 600
3 острова при Силистра (км 382-385, ДЛ Силистра)**	45.1	2006			2 600
ЗМ "Пожарево" (км 424-428, ДЛ Тутракан)**	264.7	2006			2 600
Общо	1 371.7				140 400

* Плановете за управление на ПП "Персина" и ЗМ "Калимок" – Бръшлен не са разгледани в таблицата, тъй като финансирането им се осигурява по линията на ФАР – Национална програма, *проект Институционализиране, изграждане на капацитет и планиране на интегрираното управление на защитени влажни територии*

** За тези територии ще се подготви план за управление след 2006 г.

Описание на нови острови

Деятности	Години	Разходи (лв)
Събиране и включване в база данни (ГИС) на нови острови	2003	2 600
Описание на новите острови, включително и границите	2003	11 900
Командировъчни разходи по горните дейности	2003	20 000
Общо		34 500

4. Въвеждане на практики за устойчиво ползване на дунавските острови

Деятности	Години	Количество	Разходи (лв)
Разработване и издаване на наръчник за добри горскостопански практики	2003	500 броя	10 000
Въвеждане на добри горскостопански практики	2003-2004	2 семинара	3 000
Сертифициране на горските насаждения	2003-2004	6 260 ха	12 520
Общо			25 520

5. Изграждане на капацитет за устойчивото управление на Дунавските острови*

Тема	Организация на обучението	Години	Разходи (лв)
Методи за възстановяване и управление на гори**	3 групи от по 10 души *** за 1 седмица се обучават в ФРГ	2003	76 000
Управление на защитени територии ****	Същите 3 групи с още 10 човека (НПО, местна власт) за всяка група за 1 седмица се обучават на място	2003	8 000
Общо			84 000

* В таблицата не са разгледани дейностите за повишаване на институционалния капацитет за управлението на защитени територии по проект *Институционализиране, изграждане на капацитет и планиране на интегрираното управление на защитени влажни територии на ФАР* – Национална програма.

** Обучението се извършва по темите: Методи на превръщане на тополовите монокултури в заливни гори от местни видове; Различни варианти на стопанисване (например групово изборна); Икономически аспекти на тополовото стопанство и естествените заливни гори

*** В групите участват представители на следните институции:

– I група – РУГ Берковица 2, ДЛ Видин 2, ДЛ Лом 2, ДЛ Оряхово 2, РИОСВ Монтана 1, ЗБ 1

– II група – РУГ Ловеч 1, ДЛ Никопол 2, ДЛ Плевен 2, РУГ В. Търново 1, ДЛ Свищов 2, РИОСВ Плевен 2

– III група – РУГ Русе 1, ДЛ Бяла 2, ДЛ Русе 2, ДЛ Тутракан 2, ДЛ Силистра 2, РИОСВ Русе 1

**** Обучението ще се извършва по темите: Биоразнообразие, Биомониторинг, Защитени територии; Алтернативни форми на ползване

6. Научни изследвания и мониторинг*

Научни изследвания

Тема	Години	Разходи (лв)
1. Рибарство - Определяне на потенциала на размножаване на рибите на затоните и периферия на островите с пионерска растителност - Теренни изследвания чрез анкети (1 200 избрани рибари) и контролни улови	2003-2004	7 800
2. Генетични изследвания на дървесните видове (определяне на генетично чистите екземпляри, от които да се събират репродуктивни материали)	2003	10 400
Общо		18 200

Мониторинг

Тема	Мярка (брой, площ)	Години	Разходи (лв)
Развитие на площите на залесяване <i>Описание на растежа на залесените екземпляри, на щетите от огризване на кората от животни и на растежа по дължина и възобновяване на други растения</i>	10 площи по 0.5 ха	2004	3 900
Развитие на площите със семенно засаждане <i>Описание на пробни площи със семенно засаждане с и без ограда</i>	2 площи по 0.5 ха	2004-2007	1 300
Развитие на свободните площи (площите след почистване) <i>Варианти с/без ограда и с/без почвообработка</i>	4 площи по 0.5 ха	2004-2007	3 900

Тема	Мярка (брой, площ)	Години	Разходи (лв)
Развитие на площите с естествено възобновяване <i>Варианти с/без структурно залесяване и с/без ограда и в естествена гора от видове с твърда дървесина с/без ограда</i>	6 площи по 0.5 ха	2004-2007	7 800
Изследване на аморфата <i>Сравнително изследване на наличието, развитието и на голи площи с/без почвообработка и в естествени гори</i> <i>Приложение на различни стратегии на борба</i>	4 площи по 0.5 ха	2004-2007	7 800
Описание на тревния етаж и неговото развитие	1 500 ха	2004-2007	7 800
Пълна инвентаризация на площите и техните съседни насаждения	1 500 ха	2004-2007	13 000
Допълнителни изследвания		2004-2007	10 000
Оценка, анализ и обработка на данните		2004-2007	26 500
Техническо оборудване <i>Хардуер, софтуер, мото-делта планер и друго оборудване</i>		2004-2007	60 000
Публикация на придобития опит (1 брошура, 1 листовка)		2006-2007	35 000
Мониторинг на птици и защитени растения през 2 години	28 острова	2004-2007	26 000
Общо			203 000

* Так не са включени дейностите по въвеждане на система за мониторинг по проект *Институционализиране, изграждане на капацитет и планиране на интегрираното управление на защитени влажни територии* на ФАР – Национална програма.

Общата стойност на заложените в настоящия План за действие мероприятия е 2 625 580 лева, като в тази сума не е включена стойността на дейностите по проектите *Възстановяване на влажни зони и намаляване на замърсяването* на ГЕФ/Световна банка и *Институционализиране, изграждане на капацитет и планиране на интегрираното управление на защитени влажни територии* по ФАР – Национална програма.